



Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området

Östergarns prästänge SE0340138



Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 -områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livsmiljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitatdirektivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och naturtyper, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skyddsbeslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har tillkommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man från i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet.

Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Begreppsförklaringar Natura 2000

SPA - Område som genom regeringsbeslut klassificerats som särskilt skyddsområde i enlighet med EU:s fågeldirektiv (2009/147/EEG).

pSCI - Område som är föreslaget av regeringen, men ännu ej antaget av EU-kommissionen.

SCI - Område som, i den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regionerna det tillhör, väsentligt bidrar till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos någon av livsmiljöerna i bilaga 1 i art- och habitatdirektivet eller någon av arterna i bilaga 2 i samma direktiv. Områden som kan bidra till att nätverket Natura 2000 blir sammanhängande och som väsentligt bidrar till bibehållandet av den biologiska mångfalden inom den biogeografiska regionen eller de biogeografiska regioner (kontinental, boreal, alpin, marin östersjön och marin atlantisk) som avses.

SAC – Område av gemenskapsintresse (SCI) som av regeringen med stöd av MB (Miljöbalken) 7 kap. 28 § förklarats som särskilt bevarandeområde.

Gynnsamt bevarandetillstånd

En arts bevarandestatus anses gynnsam när:

- populationsutvecklingen visar att arten på lång sikt kommer att förbli en del av sin livsmiljö
- dess naturliga utbredningsområde inte minskar och sannolikt inte heller kommer att minska
- tillräckligt mycket livsmiljö finns för att arten ska bibehållas på lång sikt.

En naturtyps bevarandestatus anses gynnsam när:

- dess naturliga utbredningsområde och de ytor den täcker är stabila eller ökande
- de strukturer och funktioner som krävs för att livsmiljön ska bibehållas finns kvar under överskådlig framtid
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.



Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0340138 Östergarns prästänge

Kommun: Gotland

Områdets totala areal: 8,7 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2016-07-28

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2016-12-21

Markägarförhållanden:

Svenska kyrkan

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2002-01-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6530 - Lövängar

9020 - Nordlig ädellövskog

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden:

Inom Natura 2000-området Östergarns prästänge är prioriterade bevarandevärden ädellövskogen (9020) och dess långa trädkontinuitet och det traditionellt hävdade lövängat (6530) med en artrik flora, bestående av ett stort inslag av hävdgynnade och typiska arter. Till dessa arter hör den starkt hotade varieteten svensk ögontröst, som i Norden endast förekommer på Gotland.

Motivering:

Lövängen var en gång ett vanligt inslag i jordbrukslandskapet men i och med övergången till storskaligt jordbruk förlorade den sin betydelse och började försvinna. Den biologiska mångfald som är knuten till lövängen blev då hotad och de ytterst få arealer som ännu återstår av denna naturtyp är således mycket viktiga ur bevarandesynpunkt. Gotland är en av de få platser där det

ännu finns hävdade lövängar och det, i kombination med förekomst av den sällsynta och rödlistade arten svensk ögontröst, gör Östergarns prästänge till ett område av stor vikt för bevarande, både som bärare av biologisk mångfald samt ur kulturhistoriskt perspektiv. Lövskogslundarna som omgärdar ängset bär lång trädkontinuitet, bidrar till områdets kulturhistoria, skapar livsmiljö åt bla ett antal rödlistade fågelarter och agerar även övergångshabitat mellan lövängen och det omkringliggande landskapet

Prioriterade åtgärder

Prioriterade åtgärder inkluderar säkerställd trädkontinuitet och upprätthållandet av den traditionella ängshävden.

Beskrivning av området

Östergarns prästänge ligger precis intill Östergarns kyrka på gammal inägomark. Marken i området är sandig, vilket ger området något surare förhållanden än vad som är normalt för ängar på gamla inägomarker på Gotland. Resliga tallar dominerar trädskiktet i östra delen av ängset. Inne i ängset upptas stor del av trädskiktet av glasbjörk. Längs södra kanten finns en del ask och lönn, och asken bär spår av tidigare klappning (hamling). Murgröna finns på en del av träden och några av dem är döda eller döende till följd av att klätterväxten har kvävt dem. I området finns några välväxta rönnar, vilka gynnats av den sandiga miljön i kombination med rörligt markvatten. Även enstaka oxlar finns i området.

Vegetationen i ängset är mycket artrik och avspeglar väl den långa hävdhistorik som området har. Bland växterna märks vårbrodd, blekstarr, darrgräs, kamäxing, knägräs, ängshavre, fårsvingel, knippfryle, höskallra, krissla, brudbröd, majsmörblomma, vitmåra, ängsvädd, liten blåklocka, ängssyra, rödklöver, käringtand, tidigblommande brudsporre, nattviol, S:t Pers nycklar, grönkulla, Jungfru Marie nycklar, gullviva, humleblomster, skogsnäva, blodnäva, solvända, jordtistel, ängskovall, gråfibbla, vitklöver, äkta johannesört, mandelblom, hirsstarr, senblommande brudsporre, blodtopp och läkevänderot. Ängset hyser dessutom ett mycket rikligt bestånd av späd ögontröst. Vissa år uppträder arten i många tusental över de välhävdade gräsyrtorna. Svensk ögontröst, en rödlistad art som i Norden endast finns på Gotland, uppträder även i området.

Östergarns Prästänge omges av igenväxande lövlundar i norr och öster, i söder av landsvägen och i väster ligger Östergarns kyrka med kyrkogård. Största delen är en enda öppen grässvål, med enstaka yngre björkar och ut mot kanterna spridda dungar av hassel, ask, tall och björk. Lövlundarna domineras av hassel och här möts man av bländande bäddar av vitsippor på våren, och i övrigt märks i fältskiktet mest örnbräken, salmbär, murgröna och lövsly.

År 1700 tillhörde marken kyrkan. Den största delen av området har varit ängsmark (Högården) och en liten del i norr har varit hagmark med bestånd av tall (Storhagen). Marken bär spår av senare uppodling, kanske en åker från sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal. Ett gammalt dike skär också genom ängset. Sedan år 1994 är prästänget del av ett kyrkoreservat.

Vad kan påverka negativt

Utebliven och felaktig skötsel

Vid skrivandet av denna bevarandeplan är ängset i Östergarn ett traditionellt skött lövänge, men skulle den traditionella hävden upphöra eller eftersättas skulle konsekvenserna för den biologiska mångfalden kunna bli mycket negativa väldigt fort. Det största hotet mot lövängar i dag är just utebliven eller felaktig skötsel, vilket inkluderar minskad eller utebliven slåtter, slåtter vid fel tidpunkt, bete i andra former än efter slåtter (efterbete), utebliven höbärgning och utebliven hamling/klappning, alltför kraftig röjning av buskar och träd, skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer samt användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin.

I Östergarns prästänge finns den starkt hotade växten svensk ögontröst mot vilken ett flertal hot finns, samtliga kopplade till utebliven eller felaktig ängsskötsel. Själva minskningen utav ängsbruket är huvudorsaken till att svensk ögontröst försvinner; den är mycket känslig för

störningar i balansen mellan ängsarterna och försvinner vid igenväxning och gödsling. Beskuggningen i ängar får inte bli så stor att grässvålen börjar upplösas och bladförna får inte ansamlas, eftersom ögontröstens rötter då inte kan nå ner i jorden och få kontakt med värdväxter. För tidig slåtter är också ett hot mot arten då fröna behöver tid för att hinna mogna. Eftersom det inte finns någon reserv av frö i marken kan även stora förekomster utplånas av ett par år med för tidig slåtter.

Gödslings- och försurningseffekter

Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar kan påverka området negativt, och särskilt lövängsfloran, tex genom att förändra näringsbalansen vilket missgynnar konkurrenssvaga växter. Skulle läckage av bekämpningsmedel och gödning från omkringliggande jordbruksmarker komma in i området kan det innebära bland annat förändrade näringshalter, och det skulle kunna bli negativt för artsammansättningen i fältskiktet och bland epifyter.

Störd hydrologi

Dikning och andra markvattenpåverkande åtgärder som tex dämning, i Östergarns prästänge eller i dess omgivning, påverkar hydrologi och hydrokemi och kan ge negativa konsekvenser.

Fragmentering

Fragmentering är ett hot mot gynnsam bevarandestatus i Östergarns prästänge då naturtyperna där, främst lövängar, uppträder som isolerade element i landskapet. Splittring och isolering av habitat leder till minskad ekologisk förbindelse emellan dem, brist på genflöde mellan populationer samt kanteffekter i små objekt, faktorer som minskar habitatet och arternas förmåga att återhämta sig och gör dem sårbara för förändringar.

Förebyggande åtgärder mot askskottsjuka

Askskottsjuka är ett hot mot alla askar på Gotland och i områden som ännu undsluppit smittan bör försiktighetsåtgärder tas. I Östergarns prästänge finns mycket få askar och en del uppvisar eventuellt sjukdomssymptom. Trädförnyring av ask bör således underlättas i området och spirande plantor kan tex stängslas in för att skydda dem mot röjning och efterbete.

Askar ska inte avverkas i förebyggande syfte, varken friska, sjuka eller döda träd (om de inte utgör en säkerhetsrisk); det hindrar inte spridning av askskottsjuka. Beskrning av gamla askar ska undvikas, förutom träd som har hamlats (klappats) regelbundet. Unga friska askar kan nyhamlas, men om möjligt ska inte alla träd i en grupp hamlas samma år, utan åtgärderna behöver spridas ut över flera år.

Igenväxning och granövertag

Igenväxning i miljöer med ljus- och värmekrävande arter är ett hot mot den biologiska mångfladen i Östergarns prästänge; många av områdets kärlväxter och lavar kräver gott ljusinsläpp och solvärme för att klara sig. Granövertag är också ett hot, främst mot ädellövskogen, då gran kan sprida sig och på sikt ta överhand och tränga ut lövträdsarter.

Bevarandeåtgärder

--- Gällande regler ---

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för naturvårdsinriktade ändamål som skötsel och förvaltning av det berörda området (7 kap. 28 a § miljöbalken).

--- Skydd---

Östergarns prästänge ingår i ett större område som sträcker sig över hela Östergarnslandet och

som är klassat som av Riksintresse för Naturvård, av Riksintresse för Friluftsliv samt av Riksintresse för Kulturmiljövård. Östergarns prästänge är även del av ett kyrkoreservat sedan 1994.

--- Skötsel ---

Nedan följer råd om de skötsel- och bevarandeåtgärder som krävs för att upprätthålla och/ eller åstadkomma gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som finns inom Natura 2000-området. Under varje åtgärd beskrivs närmre vilka arter/ naturtyper som berörs och gynnas av åtgärden.

Bete

Frånsett traditionell ängsskötsel så hävdas inte resten av Östergarns prästänge. Lövskogslundarna som omgärdar lövänet är i dagsläget slutna och fältskiktet begränsat till arter som klarar beskuggning, men längre tillbaka i tiden var även denna ädellövskog hävdad och naturvärden knutna till denna historia kan finnas kvar. Extensivt skogsbete är således en hävdform som skulle kunna gynna lövlundarna.

Röjning

Viss röjning kring gamla lövträd, för att förhindra att dessa kvävs av hård beskuggning, kan vara aktuell i ädellövskogen, även beskärning av hassel kan bli aktuellt. Uttransport av röjt virke skall ske på ett sådant sätt att ingen spårbildning eller andra påtagliga markskador uppkommer. Eventuella röjningar måste ske med försiktighet då områdets luftfuktighet inte bör rubbas allt för mycket.

Traditionell skötsel av lövänet

Östergarns prästänge är ett kulturlandskap präglats av mänsklig historia i nära samverkan med naturen. Traditionell hävd av ängnet är av oerhörd vikt för att säkerställa dess bevarandevärden; bla epifytiska lavar och mossor, svensk ögontröst och den hävdpräglade lövängsfloran. De olika momenten som ingår i traditionell lövängshävd beskrivs nedan och det är av stor vikt att skötseln sker på det sätt som beskrivs.

Fagning, sker perioden 1 april - 5 maj

Vid fagningen eller vårstädningen samlas löv, kvistar och grenar in. Fagningen kan påbörjas när marken torkat upp tillräckligt, och tex när det första spirande gräset lyft löven något från marken, vilket gör arbetet mindre arbetskrävande. Tidpunkten för fagningen infaller normalt en bit in i april månad. Arbetet pågår sedan till månadsskiftet april-maj eller en bit in i maj, senast 10e maj. Blöta delar av ängnet där vatten står fagas först när de torkat ur. Faget, insamlade löv och kvistar, bränns i små högar på mera improduktiva delar av ängnet och inte ute på de öppna bredsrummen, eller så kan det fraktas bort ifrån ängen. Fagningen är en viktig del i skötseln av änge. Genom att löv och kvistar tas bort gynnas tillväxten av gräs och grässvålen kan då bli riktigt tät. Om lövet får ligga kvar på marken bildas en förna av ruttnande löv. Förnan gör att gräset och örterna inte kan växa alls lika tätt, vilket gör att produktionen av gräs och örter blir lägre. Fagningen medför ett visst slitage på marken som gynnar konkurrenssvaga örter. Lite gamla löv och grenar inne i hasselbuskar och i vastar kan lämnas, då många småorganismer gynnas av att de ligger kvar. Då insektsfauna skulle kunna skadas av lövsug, bör detta redskap undvikas. Efter fagningen får ängets vegetation stå och växa till sig och ängnet beträdes då med försiktighet. Under traditionellt ängsbruk inhägnades ängnet fram till slåtter och djuren fick inte beta där.

Slåtter, sker efter 10 juli

Tidpunkten för slåttern infaller när växtmassan är som störst, i regel under andra halvan av juli. Idag har man sällan möjlighet att anpassa slåttertidpunkten så noggrant, utan bestämmer ett datum i förväg. Det är då mycket viktigt att det inte blir för tidigt och ängnet skall helst inte slås tidigare än 10e juli. De flesta av ängets blommor och gräs är anpassade till den sena

slåttertidpunkten och går därför i blom och sätter frö innan dess, om änget skulle slås för tidigt skulle frösättningen för många arter förhindras. I vissa fall kan slåtern senareläggas ytterligare för att tillåta larver av hänsynskrävande insekter att utvecklas i vegetationen innan den slås.

Vid skötsel av ängar används idag i stor utsträckning modern teknik och traditionell lieslagning är ovanlig. Det viktigaste oavsett teknik är att snittytan på växtligheten blir skarp och att slåttret som faller är helt så att det kan vändas vid torkning och lätt fraktas bort. Redskap där eggen inte är vass och som sliter sönder växterna eller som lämnar en mosad växtmassa är inte acceptabla. För små lågvuxna örter och gräs är det betydligt svårare att återhämta sig och bilda nya skott och de slits av och en mosad växtmassa sjunker lätt ner i grässvålen och blir svår att forsla bort. Generellt bör alla slåtterredskaps underhållas nogsamt för att garantera att skärebben hålls skarp. Efter slåtter användes traditionellt räfsa för att samla ihop den slagna vegetationen, och när detta är möjligt bör sådan praktik tillämpas. Det slagna höet lades att torka i bredsrummen, de solöppna gläntor i änget, och många arter är beroende av att höet torkas på plats på detta vis, då deras frön ramlar ur under torkningen. Höet får inte lämnas kvar en längre tid då detta förhindrar underliggande växtlighet. Vid torrt väder ska höet avlägsnas inom en vecka, vid blötare väder inom två veckor, inte mer.

Klappning (hamling), vart 4-9år/ individuellt träd

Bruket att ta löv från träden benämns på Gotland klappning. Ett träd som tidigare varit klappat men som under lång tid inte beskurits löper stor risk att förstöras genom att den tunga kronan fläker upp stammen. Historiskt har klappning skett med tre till sex, ibland även två, års intervall. Vid vård av klappade träd inom nätverket Natura 2000 på Gotland bör klappning ske med fyra till nio års mellanrum, men inte med längre mellanrum än så. Vid längre mellanrum finns stor risk att såren inte läker. Dessutom blir beskuggningen så kraftig att grässvålen riskerar att lösas upp. Man kan ha mycket stora mängder med träd i ängarna under förutsättning att träden klappas ofta. På Gotland finns åtskilliga exempel på områden där träden stod med endast ett par meters mellanrum.

När klappning efter lång tid återupptas kan ett avstånd från det ställe där stammen sist klappades lämnas. Avståndet bör vara från någon decimeter upp till en halvmeter, beroende på hur grov stammen är. När träden sedan klappas kontinuerligt kan skotten tas av från strax ovanför det ställe de grott.

De träd som dör bör ersättas med nya så att antalet klappade träd upprätthålls. För att underlätta detta bör man ha uppsikt över om spontan trädförnyring förekommer i tillräcklig omfattning. Utifall det råder brist på ersättningsträd kan man överlägga att betesfreda vissa småytor eller kanter under ett antal år tills de nya träden som vuxit upp tål betesdjurens framfart.

Efterbete, ett par veckor efter slåtter

Efter genomförd slåtter och skörd får änget återhämta sig ett par veckor. Ganska snart kommer en ny spirande brodd av gräs och örter i änget och denna utnyttjas genom att man håller djur på bete i änget under en kort period på hösten. Det så kallade efterbetet har en vitaliserande effekt på änget. De frön som fallit ur höet vid skörden trampas ner av de betande djuren på lämpligt djup, och gör det möjligt för många frön att gro. Djuren får inte tillskottsutfodras i änget. När höstregnen gjort marken mjuk bör djuren tas in så att inga markskador uppstår och det är viktigt att djuren inte gnager på träden och buskarna.

Den spillning djuren lämnat i änget som inte bryts ner hindrar på våren det spirande gräset från att växa upp. Gödselhögarna spreds traditionellt ut i änget under våren. Till det användes en lång krökt käpp, dyngkoxen, som man slog till gödselhögarna med, så att de spreds ut i änget. Detta förekommer dock endast i liten omfattning idag. Momentet uppmuntras men är inget krav för en ändamålsenlig skötsel.

Avmaskning i förebyggande syfte, så kallad strategisk avmaskning, ska undvikas. Medel som innehåller avermectiner får ej användas. Avmaskningen ska skötas utanför änget.

Djuren som används för efterbete är nuförtiden ofta ungnöt. Hästar bör dock undvikas med hänsyn till träden i änget och det som växer på dem. Bete med får får endast ske i undantagsfall,

då dessas sätt att beta missgynnar örterna i äng. Får, och även getter, användes heller aldrig traditionellt i den typ av lövängar som finns kvar idag.

Röjning, under höst, vinter och tidig vår

Röjningen utgör en viktig del av hävden för att bibehålla önskvärd öppenhet i äng. Eftersätts röjningen ökar beskuggningen vilket medför försämrade förhållanden för äng att producera hö. Om alla uppväxande träd skulle tillåtas stå kvar skulle äng förr eller senare övergå till att bli en sluten lund.

Lövängarna har individuella strukturer när det gäller förhållandet mellan öppenhet och slutenhet. Det är av stor vikt att storleken på de öppna ytorna upprätthålls och att förhållandet mellan öppen och sluten mark bevaras.

En viktig del i röjningsarbetet är att hålla hasselbuskarna i skick. Hängande grenar kan tas bort så att hasselns grenar får sin typiska strutform. Åtgärden leder till att hasselgrenarna inte skuggar lika mycket, solen kommer då åt vilket leder till att man får en sammanhållen grässvål fram till hasselbuketten. Döda och äldre grenar i hasselbuskarna ska sparas om de inte lutar så mycket att de hindrar busken att erhålla sin typiska hävdade form.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000- naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6530 - Lövängar

Areal: 4,9 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Lövängen är en vegetationsmosaik av ängsytor och hävdpräglade lövträd och buskar. Naturtypen har utvecklats genom lång kontinuitet av blå slätter, bete och lövtäkt, men kan vara stadd i igenväxning. Arter som indikerar hävdkontinuitet ska dock finnas. En traditionell hävd bedrivs, eller har tills helt nyligen bedrivits, genom tex. fagning, bränning, hamlings/klappning och slätter.

Traditionellt hävdade lövängar är biologiskt mycket rika miljöer och hyser ett stort antal numera sällsynta arter, bland annat slättergynnade kärlväxter, vedlevande svampar och mykorrhizasvampar. Lövängarnas halvöppna, mosaikartade miljö med hamlade träd i olika åldrar har också gynnat vissa fåglar, lavar, mossor, insekter och andra småkryp. Vanliga trädarter i lövängar är bland annat ask, björk, alm, ek och lind, men även andra arter kan förekomma. Buskskitet består främst av hassel, och även slån, olvon, nypon, och hagtorn.

Lövängen har traditionellt utnyttjats för skörd av vinterfoder och var i det gamla Jordbrukssamhället ett viktigt markslag. I och med övergången till storskaligt jordbruk har lövängarna helt förlorat sin forna betydelse och förekommer numera på ytterst små arealer. Gotland bär ett nationellt bevarandansvar för naturtypen och har numera flest traditionellt brukade lövängar av Sveriges alla län. Den nuvarande arealen utgör trots detta endast en liten spillra av tidigare arealer.

Bevarandemål

I området Östergarns prästänge ska arealen av löväng vara minst 5,1 hektar. Hävden i Östergarns prästänge är god över stora ytor, men området har även delar som får mindre skötsel och där finns utrymme för att utöka hävden vid möjlighet. Ett långsiktigt bevarandemål är således att ängshävden skärps kring ängens kanter och utvidgas inom tunet. Ett ytterligare, viktigt bevarandemål för Östergarns prästänge är att säkerställa framtida gynnsam bevarandestatus för den akut hotade varieteten svensk ögontröst. Nedan beskrivs allmänna bevarandemål för naturtypen löväng.

Lövängen ska skötas på traditionellt vis med fagning, slätter, hamlings/ klappning och röjning. Fagning sker kring perioden 1 april - 30 maj och slätter kring, men helst efter, den 15 juli. Röjning kan ske under höst, vinter och tidig vår. Bete efter slätter, sk efterbete, är också en del av traditionell hävd av lövängsmark och bör implementeras om möjligt.

Lövängen bör ha ett stort inslag av hamlade/klappade träd, men med tanke på askskottssjukan ska nyhamling av gamla askar som aldrig förut beskurits undvikas. Andelen träd, växter och buskar av igenväxningskaraktär ska vara liten och ska begränsas kontinuerligt. Kärlväxtfloran ska vara artrik, dominerad av hävdgynnade arter och med ett stort inslag av typiska arter.

I takt med att äldre träd dör, naturligt eller till följd av almsjuka eller askskottssjuka, ska en viss förnygring tillåtas och säkerställas för att upprätthålla krontäckningen och lövängens lokalklimat och mikroklimat. Epifytiska lavar, dvs lavar som växer utan på tex träd, är beroende av en kontinuerlig tillgång på lämpliga substratträd. Vissa epifytiska lavar är knutna till ask och alm och därför är förnygring av dessa träd särskilt viktigt vid lokal träddöd. Även buskar av skogskomell kan sparas då också denna art är viktig för epifytiska lavar.

Skogskomell anses vara en igenväxningsart och röjs ofta bort, men om enskildastammar får vara och åldras i solbelysta lägen blir de bra substrat.

Om lövängen blir för gles i kanten mot omkringliggande, öppna marker kan det ge

uttorkningseffekter inne i lövängen, försiktighet ska därför tas vid skötseln och föryngring kan tillåtas i kantzoner mot öppen terräng

Bevarandetillstånd

Stabil men sårbar

9020-Nordligädellövskog

Areal: 3,8 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Östergams ädellövskog var en gång del av det hävdade ängbetet men är nu beklädd av ett slutet hasselskikt med enstaka lövträd. Den nordligare delen av skogen är tillgänglig via en friluftsstig och den västliga via en öppning i bandtunet kring ängbetet. Markskiktet i ädellövskogspartierna är glest, men vitsopporna blommar i stora sjok om våren. Kring gränsområdena mot ängbetet står ormbunkar högt. Nedan följer en allmän beskrivning av naturtypen ädellövskog.

Naturtypen utgörs av äldre naturliga ädellövskogar med ett stort inslag, normalt 50%, av trädslagen ek, alm, ask, lind eller lönn och trädskiktets täckningsgrad är normalt 50-100 %. Eken är ofta en karaktärsart och kan ibland dominera. Marken är torr till fuktig och relativt näringsrik. Skogarna har lång kontinuitet som lövträdsbärande mark och utvecklas i huvudsak genom naturlig dynamik. De kan under tidigare sekler varit betes- eller slåtterpräglade och har därefter vuxit igen eller ha varit betesfredade på grund av terrängförhållanden (öar, branter med mera) eller av andra orsaker. En varierad åldersstruktur och förekomst av död ved är viktiga inslag. Artrikedomen på lavar, svampar, insekter och andra markorganismer är stor.

Bevarandemål

I området Östergams prästänge ska arealen av nordlig ädellövskog vara minst 3,8 hektar.

Förutsättningarna för gynnsam bevarandestatus för naturtypen är flera. En viktig faktor är en kontinuitet av lövträd med en varierad åldersstruktur, samt träd av olika trädslag; naturtypen har ofta höga naturvärden kopplade till sekundära ädellövträd och naturskogsartade förhållanden. Förekomst av substrat är av största vikt för ädellövskogens epifytiska lavar (dvs lavar som växer utanpå andra arter, tex träd), mossor och svampar, samt för insekter och landmollusker (tex sniglar och snäckor). Exempel på substrat är död ved, grenar, torrträd, hålträd, lågor av olika trädslag och i olika nedbrytningsstadier, och gamla och/eller grova träd av olika trädslag. Övergången mot omkringliggande naturtyper och marker skall vara stegvis och mjuk, och kantzoner ska fungera som en skyddande bård och upprätthålla områdets mikroklimat.

Skogstypen utvecklas i huvudsak genom naturlig dynamik, som självföryngring, naturlig trädod samt utsätts för naturliga störningsregimer så som stormfällning, insektsangrepp och översvämningar. En del skötselinsatser kan dock vara berättigade; tex så kan äldre ekar behöva frihuggas, visst bete bedrivs och andelen gran regleras om området i fråga hyser få naturvärden kopplade till gran.

I en del lövskogsområden är hassel en förutsättning för gynnsam bevarandestatus då den är värdväxt för många mykorrhizasvampar. Flera förnasvampar gynnas av de markförutsättningar som är följden av hasselförnans goda egenskaper.

En för naturtypen naturlig artsammansättning råder, arter som blivit klassade som invasiva är frånvarande och negativa indikatorarter förekommer inte heller, eller i mycket liten omfattning. Det är viktigt att ingen påtaglig minskning sker av populationerna av de typiska ädellövskogarterna. De typiska arterna är indikatorer och deras förekomst signalerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen, och det faktum att de reagerar relativt tidigt på förändringar gör dem också tacksamma att bevaka. En gynnsam bevarandestatus är beroende av de ekologiska och hydrologiska krav som de typiska arterna har.

Bevarandetillstånd

Stabil

Dokumentation

Artdatabanken. 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015.

Artdatabanken. 2015. Artfakta, websida: artfakta.artdatabanken.se

Cederberg, B. & Löfroth, M. (red.) 2000. Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. ArtDatabanken.

Croneborg, H. 2001. Gotländska ängar. En katalog över slåttermarker i hävd på Gotland år 2001. Länsstyrelsen i Gotlands län, Livsmiljöenheten. Rapport nr 4 2001.

Croneborg, H. 2016. Handbok för gotländska ängshävdare. Länsstyrelsen i Gotlands län.

Ekstam, U., Aronsson, M., Forshed, N 1988. Ängar. LTs förlag. Stockholm.

Ekstam, U. & Forshed, N. 1996. Äldre fodermarker.

Esseen, P-A., Glimskär, A., Ståhl, G., & Sundquist, S., 2003. Fältinstruktion för nationell inventering av landskapet i Sverige. NILS år 2003.

Fritz, Ö. 2004. Uppföljning av biologisk mångfald i Biskopstorp. Inventeringar av nyckelbiotoper, provytor och rödlistade arter. Länsstyrelsen Halland. Meddelande2004:1.

Ihse, M. & Skånes, H. 1988. Ädellövskog i Laholms kommun. Länsstyrelsen i Halland län.

Jordbruksverket 2002. Metodhandledning Inventering av värdefulla Ängs- och Betesmarker. Version 1.2

Kellner, O. & Snäll, T. 2003. Naturvårdsverket 2004. Utvärdering av metod för övervakning av skogsbiotoper.

Länsstyrelsen i Östergötland. 2001:1. Standardisering av metodik för övervakning av rödlistade kärlväxtarter. Miljövårdsenheten, rapport 2001:19.

Länsstyrelsen i Gotlands län. 1992. Ängs- och hagmarker på Gotland. Del 5.

Länsstyrelsen i Östergötland. 2001:2. Grova och ihåliga ekar i Eklandskapet söder om Linköping i Östergötland. Rapport nr 16 2001.

Länsstyrelsen i Gotlands län. 2005. Bevarandeplan för Natura 2000-området Östergarns prästänge.

Martinsson, M. 1999. Böisårkar u daldargras. Naturvärden och vård i gotländska odlingslandskap. Länsstyrelsen i Gotlands län.

Metria Geodata,. 2003:1. Provkartering av vegetation i Dalarna.

Metria Geodata,. 2003. Möjligheter att använda IR-flygbilder vid Natura 2000basinventering och uppföljning.

Naturvårdsverket, 2002. Handbok miljöövervakning. Spillningslevande bladhorningar.

Naturvårdsverket. 2003. Handbok för Natura 2000.

Naturvårdsverket. 2003. Handbok miljöövervakning. Dagaktiva fjärilar.

Naturvårdsverket. 2008. Åtgärdsprogram för bevarande av svensk ögontröst, 2008-2012. Rapport 5775.

Naturvårdsverket. 2011. Vägledning för svenska naturtyper i habitatdirektivets bilaga 1,

SLU, Inst. För Skoglig Resurshushållning och Geomatik. 2003. Fältinstruktion, Riksinventeringen av skog. (RIS)

Bilagor

Bilaga 1 Karta

Bilaga 2 Rödlistade arter

Bilaga 1. Karta, utbredning av naturtyper inom Natura 2000-området



Bilaga 2. Fynd av rödlistade arter som har gjorts i området

Fåglar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Locustella fluviatilis</i>	Flodsångare	NT
<i>Dendrocopos minor</i>	Mindre hackspett	NT
<i>Oriolus oriolus</i>	Sommargylling	VU
<i>Dryocopus martius</i>	Spillkråka	NT
<i>Sturnus vulgaris</i>	Stare	VU
<i>Apus apus</i>	Tornseglare	VU

Skalbaggar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Chlaenius nitidulus</i>	Lersammetslöpare	VU

Fjärilar

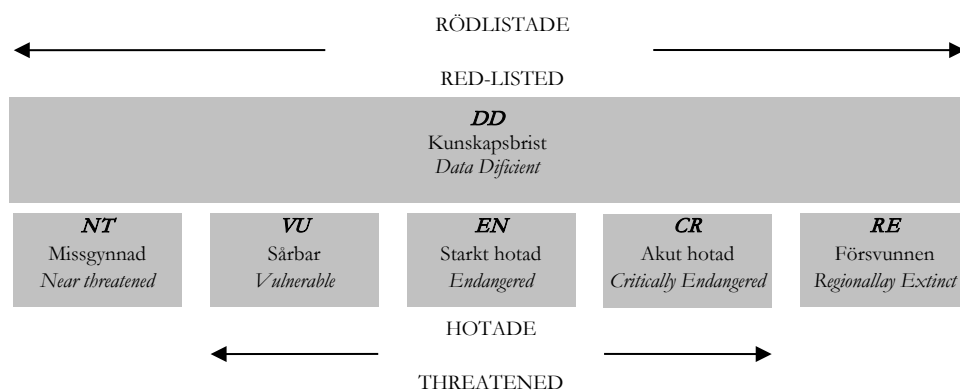
Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Cupido minimus</i>	Mindre blåvinge	NT
<i>Zygaena filipendulae</i>	Sexfläckig bastardsvärmare	NT
<i>Adscita statices</i>	Ångsmetallvinge	NT

Kärlväxter

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Fraxinus excelsior</i>	Ask	EN
<i>Urtica urens</i>	Etternässla	NT
<i>Helianthemum nummularium</i>	Ljus solvända	NT
<i>Euphrasia stricta var. suecica</i>	Svensk ögontröst	EN

Lavar

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori
<i>Alyxoria ochrocheila</i>	Orangepudrad klotterlav	NT
<i>Megalania grossa</i>	Ådellav	EN



Aktuella arters hotkategorier enligt den svenska rödlistan 2015.